

WILIAM SZEKSPIR

BURZA

PAŃSTWOWY TEATR Powszechny w Warszawie

WILIAM SZEKSPIR

BURZA

THE TEMPEST

WSKI

ŃSKI

EWICZ

DWSKI

R

KI

CKI

SKI

I

K

WSKI

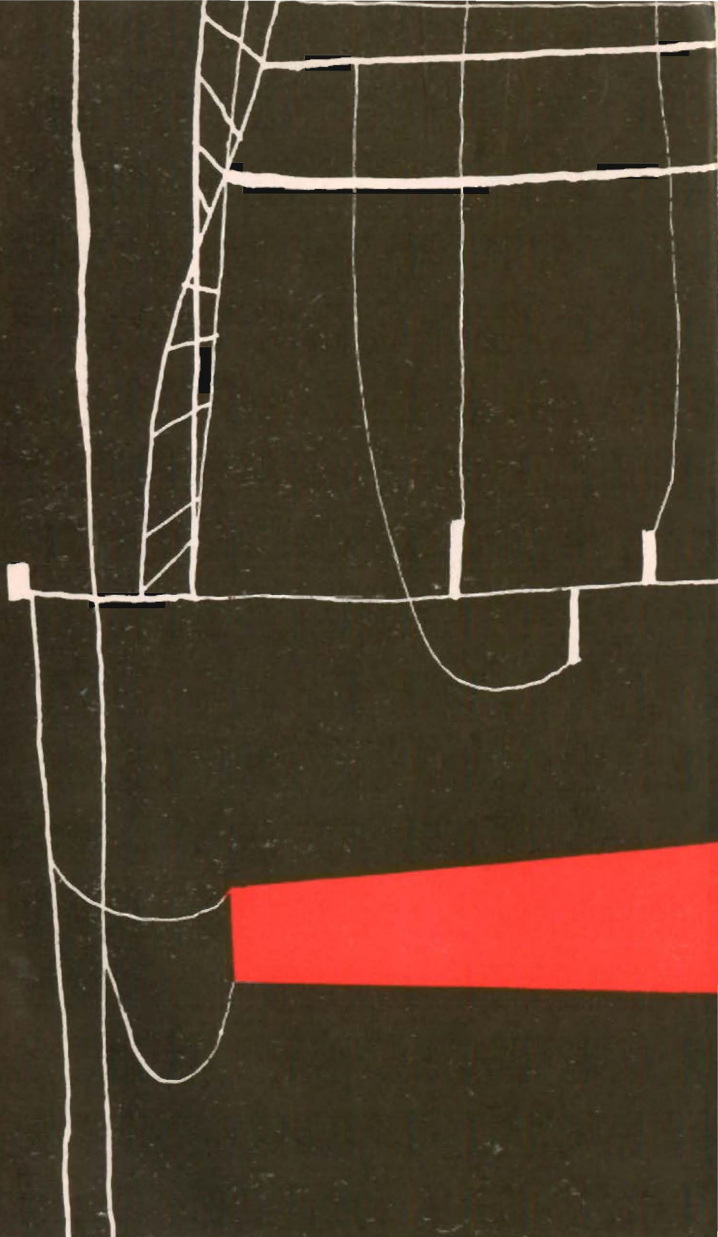
OPRACOWANIE TEKSTU

JAN KOTT i KRYSZYNA SKUSZANKA
NA PODSTAWIE PRZEKŁADÓW
ZOFII SIWICKIEJ i LUDWIKA ULRICHA

KA

A

A

REŻYSERIA
KRYSTYNA SKUSZANKA

SCENOGRAFIA
JÓZEF SZAJNA

MUZYKA
JÓZEF BOK

WSPÓŁPRACA DRAMATURGICZNA
JAN KOTT

ASYSTENT REŻYSERA
WIESŁAWA SANECKA

OSOBY

ALONSO
KRÓL NEAPOLU

SEBASTIAN
JEGO BRAT

PROSPERO
PRAWOWITY KSIĄŻE
MEDIOLANU

ANTONIO
JEGO BRAT, UZURPATOR

FERDYNAND
SYN KRÓLA NEAPOLU

GONZALO

ADRIAN

KALIBAN

TRYNKULO

STEFANO

KAPITAN

BOSMAN

MIRANDA
CÓRKA PROSPERA

ARIEL

ARIEL-NIMFA

MASKI

CZESŁAW BYSZEWSKI

EDMUND KARWAŃSKI

ADAM HANUSZKIEWICZ

TADEUSZ CZECHOWSKI

TADEUSZ JANCZAR

LESZEK OSTROWSKI

BOGDAN KRZYWICKI

RYSZARD BARYCZ

WOJCIECH RAJEWSKI

ANDRZEJ TOMECKI

STEFAN RYBARCZYK

BOGDAN ŁYSAKOWSKI

JANINA NOWICKA

ZOFIA KUCÓWNA

MARIA SEROCZYŃSKA

IZABELLA HREBNICKA
MARIA PAWŁOWSKA
RYSZARD SIÓDMIĄK

PAMIĘCI MOJEGO UKOCHANEGO MISTRZA WILIAMA SZEKSPIRA

Szekspirze! nie z zazdrości ku mistrza potędze
Tak górnie składam hołdy twej stawie i księdze...
To głos wszystkich. Nie! nie tą drogą uwielbienia
Ja czcic chcę majestat twojego imienia.
Zaprawdę, splamili bym się tym głupoty grzechem,
Co grzmiąc najgłośniej, tylko cudzych słów jest echem,
Lub ślepym zachwyceniem, co prawdy przed oczy
Nie stawia, nie posuwa, lecz omackiem kroczy;
Lub z złością i podstępem, co pod maską chwwały
Rzekomo czcząc, podkopać i zgubić-by chciały;
Nie! Ty stoisz bezpieczny, wyższy nad grę losów,
Nad złość, a pochlebnych nie trzeba ci głosów.
Więc tak zacznę: ty duszo wieku i do zgonu
I po zgonie, ty cudzie Albijonu,
O, powstań, mój Szekspirze! Za dźwięki twe wieszczę,
Ja ciebie przy Chaucera boku nie umieszczę,
Ni przy Beaumancie, ale przy wielkim Spenserze,
Lub żeby posunęli swe śmiertelne łóżę
Dla ciebie, o to prosić nie będę ich obu:
Wszak ty jesteś sam sobie pomnikiem, bez grobu,
I żyjesz jeszcze póki twoja księga żyć będzie,
Czarując duchy w wiecznym ku pięknu popędzie...
Więc cześć ci, cześć, Brytanio, tyś zrodziła syna,
Przed którym dziś Europa kolano ugina,
Jak ugiąłby je zmarły świat Rzymian i Greków...
Tyś był nie mężem wieku, tyś mężem wszechwieków:
O, jeszcze snem wiosennym drzemala muz plemie,
Gdyś ty, jak bóg Apollo, zstąpił na tę ziemię,
Byś nam, jak ten, ogarzewał słuch grzmiącymi chóry,
Czarował urokami sztuki, jak Merkury -
Natura sama, dumna z jego arcytworów,
Tak sobie podobala w przepychu kolorów
Tych szat, w które ubrały ją twoje piosenki,
Ze odtąd już nie zechce mieć innej sukienki...
Szekspirze! Tyś był wzorem takiego pieśniarza
I oto, jak się w dzieciach twarz ojca powtarza,
I żyje po swym zgonie, tak duszy twej znamię
Tyś odbił w twoich pieniach, wielki Wiliamie!
...O, gdybyś, ty łabedziu słodki z nad Avonu,
O, gdybyś nad Tamizą, budząc się ze zgonu,
Rozwinął jeszcze skrzydła z tym czarem poety,
Nad którym się zdumiewał duch naszej Elżbiety!...
Lecz próżne to marzenie, próżne to zaklęcie:
Jak gwiazda, dziś ty świecisz łam na firmamencie.
Świeć, świeć, gwiazdo poetów, niech twoje promienie
Wskrzyszają ducha w naszej walącej się scenie:
Zaćmiłoby się ona, gdyby na jej lica
Nie promieniowała życiem twoich dzieł skarbnica

BEN JONSON
PRZEŁOŻYŁ FELIKS JEZERSKI

WILLIAM SZEKSPIR
MIEDZIORYT MARTIN DRESHOUT 1623

PIERWSZE WYDANIE „BURZY” UKAZAŁO SIĘ
W POŚMIERTNYM, ZBIOROWYM WYDANIU
DRAMATÓW POETY (TZW. FOLIO) W R. 1623.

ZA DATĘ POWSTANIA KOMEDII UCHODZI ROK
1611. W KAŻDYM RAZIE WIADOMO, ŻE „BURZA”
ODNIOŚŁA OGROMNY SUKCES NA DWORZE
KROLEWSKIM W ZIMIE 1612-13, Z OKAZJI ZA-
SLUBIN KSIĘŻNICZKI ELŻBIETY.

NA JĘZYK POLSKI TŁUMACZYLI „BURZĘ”: J. HO-
ŁOWIŃSKI, J. PASZKOWSKI, A. PŁUG, L. ULRICH,
W. DZIEDUSZYCKI, ZOFIA SIWICKA.

Wraca się do spraw niezakończonych, nierozstrzygniętych. Wszechstronna wiedza Leonarda da Vinci, sceptycyzm Montaigne'a, rezygnacja Pascala – wszystko zamknięte w tragicznym doświadczeniu Prospera, dokonującego jeszcze jednej i ostatniej próby na człowieka i porządku świata – nie rozstrzygają losu Kalibana.

Kaliban, przejdzie swoje burze i pozostanie sam na ziemi, aby bez wychowawców i starych mitów zaczynać od nowa swój los.

Kiedy świat „Burzy” kończy swą próbę, odchodzi w srebrny sen wymarzonej przez poetów i filozofów równowagi, otwiera się nowa, niezapisana karta Kalibana, nowa dramatyczna historia ludzkości doświadczonej i pozostawionej bez złudzeń.

Kończy się „Burza”, zaczynają się pytania. Czy ludzkość może, czy umie korzystać z doświadczeń? Czy obalone mity muszą być zastąpione przez nowe? Czy istnieje ciągłość kultury? Czy człowiek obnażony w swym biologicznym bycie musi być samotny? Czy wiedza ludzka bliska opanowania kosmosu może zmienić człowieka? Czy wszystko zawsze trzeba zaczynać od nowa?

Od pytań trudno uciec. Dlatego wracam do „Burzy”, wracam do losu Kalibana.

KRYSTYNA SKUSZANKA

Premiera „Burzy” Szekspira w inscenizacji K. Skuszanki odbyła się w Teatrze Ludowym w Nowej Hucie w marcu 1959 r.

Nowsza krytyka szekspirowska skłonna jest uznać przełom 1610/11 za datę napisania „Burzy” i wiąże ten fakt z wcześniejszą o rok wielką katastrofą morską.

W r. 1609 „Towarzystwo Wirginia”, którego jednym z założycieli był książę Southampton – protektor i przyjaciel Szekspira – przedsięwzięło wielką wyprawę osadniczą do Wirginii.

Flota złożona z 9 okrętów spałała na środkowym Atlantyku burza. Jeden z okrętów „Sea-Adventure” rozbił się – załoga cudem wyładowała na nieznanach wyspach (Bermudy). Na jednej z wysp rozbitkowie żyli kilka miesięcy. Udalo im się zbudować dwa nowe statki i pojechać do Wirginii.

Wiść o katastrofie dotarła do Anglii w końcu 1609 r. Przypuszczano że statek „Sea Adventure” zatonął wraz z załogą. Dopiero w lecie 1610 wróciło do kraju kilku rozbitków z wiadomościami, a swoich niezwykłych przygodach. Wydarzenie to podniecało umysły i wyobraźnię ówczesnych Anglików przez długie miesiące. Na jesieni 1610 wyszła z druku broszurka opowiadająca o rozbitciu okrętu i przygodach załogi na bezludnej wyspie pt. „Odkrycie Bermudów inaczej zwanych wyspami diabłów”, napisana przez Silvestra Jourdain'a, uczestnika wyprawy. Szekspir być może czytał tę broszurę i napisał „Burzę” wtedy, kiedy jeszcze przygoda „Sea-Adventure” była szeroko omawiana i popularna.

Tytuł sztuki, opis burzy, rozbitcie okrętu u brzegów nieznanej wyspy, aluzja do Bermudów w samym tekście – potwierdzają ten punkt widzenia. Może także opowiadania o diablach i duchach na Bermudach inspirowały w pewnej mierze żywoły nadprzyrodzone w „Burzy”. Ponieważ cały szereg różnorodnych argumentów filologicznych i historyczno-literackich nie sprzeciwia się tej hipotezie – związek „Burzy” z katastrofą „Sea-Adventure” uznać można za niewątpliwą.

Jak się nazywa, gdzie leży ta pełna czarów wyspa, na której przez lata żył wygnany książę Mediolanu?

Może Lampedusa, niezamieszkała wyspa między Maltą a wybrzeżem Afryki? Może Malta? Może Bermudy?

Żadna z tych hipotez nie da się obronić. Wyspa z „Burzy” jest tworem wyobraźni poety, podobnie jak „Wyspa Armady” Tossa, lub zaczarowane wyspy Miliona („Comus”).

Porównuje się często „Burzę” ze „Snem nocy letniej”; Ariela z Pukiem – ale analogie te są bardzo powierzchowne. W „Snie nocy letniej” duchy panują nad człowiekiem; doświadczają go wedle swej woli i kaprysu. W „Burzy” – panuje człowiek, Ariel wykonuje rozkazy człowieka. Oberon, Tytania i Puk – to król, królowa i paż z bajki, z poezji romansów z czasów Chaucera z pewną dawką elementów folkloru. Są to figury tradycyjne, podczas gdy Ariel jest tworem fantazji poety. Posługując się wiarą w duchy i demony żywiołów – Szekspir stworzył nawiąskroś oryginalną postać i równie oryginalny jej stosunek do człowieka.

Szekspir w pewnej mierze wcielił się w postać Prospera. „Burza” miała być ostatnim jego dziełem – dziełem w którym poeta żegna się z zaczarowaną wyspą sztuki, pływającą na oceanie życia, wyspą gdzie panował nad duchami – gdzie z jego woli otwierali się groby – aby za dotknięciem jego magicznej siły bohaterowie przeszłości powstawali do nowego życia. „Burza” miała być dziełem, w którym poeta żegna się ze sztuką i teatrem, aby powrócić do życia.

„Nie ma nic równie pięknego i godnego, niż dobrze i należycie spełniać swą rolę człowieka; ani też nie ma wiedzy tak trudnej, jak umieć dobrze i wedle natury przeżyć to życie. Najdziksza ze wszystkich chorób to gardzić własną istotą.”

MONTAIGNE, „PROBY”

„Proszę cię, synu Latony, pozwól mi używać tego co mam, w zdrowiu ciała i duszy, pozwól spędzić starość piękną, nie pozbawioną ludzi.”

HORACY, CARM. I, 31.17

„Zaiste nie jest to mała rzecz musieć kierować drugimi, skoro w kierowaniu sobą tyle spotykamy trudności.”

MONTAIGNE, „PROBY”

„Wszelki ruch coś nam odstania z nas samych. (...) Między funkcjami duszy są i niskie: kto jej nie widzi i w takich, nie pozna jej do końca; a może lepiej pozna je ją tam, gdzie idzie swym pospolitym chodem.”

MONTAIGNE, „PROBY”

„Pospólny to błąd nas wszystkich sprawia, że osoby lub rzeczy niewidzialne, tajemniczo kryjące się oraz nieznaną, lepsze w nas budzą nadzieje albo większą obawę.”

CAESAR „DE BELL. CIV.”

Teraz mnie wszystkie czary opuścily,
Nie mam już innej oprócz własnej siły,
A ta jest wątpli. Dziś od was zależy,
Czy nawa moja z wiatrami pobieży,
Czyli tu jeńcem samotnym zostanę.
Lecz kiedy księstwo moje odzyskane,
Niechaj mnie wasze dobrotliwe ręce
Uwolnią z więzów kres kładąc udęce.
Niechaj wasz oddech w mój żagiel dąć raczy,
Bo się me plany nie spełnią inaczej.
Chciałem was bawić. Teraz się wyzywam
Zaklętych duchów, z czarów sztuką zrywam,
I rozpacz jeno została mi w końcu.
Jako mieć chcecie odpuszczone zbrodnie,
Tak ze swej taski, puśćcie mnie swobodnie.

UTWORY DRAMATYCZNE SZEKSPIRA

- „HENRYK VI” CZ. I-III 1590-1591
- „RYSZARD III” - 1592
- „KOMEDIA OMYŁEK” - 1592
- „TYTUS ANDRONICUS” - 1593
- „POSKROMIENIE ZŁOŚNICY” - 1593
- „DWAJ PANOWIE Z WERONY” - 1594
- „STRACONE ZACHODY MIŁOSNE” - 1594
- „ROMEO I JULIA” - 1595
- „RYSZARD II” - 1595
- „SEN NOCY LETNIEJ” - 1595
- „KROL JAN” - 1596
- „KUPIEC WENECKI” - 1596
- „HENRYK IV” CZ. I-II - 1597
- „WIELE HAŁASU O NIC” - 1598
- „HENRYK V” - 1599
- „JULIUSZ CEZAR” - 1599
- „WESOŁE KUMOSZKI Z WINDSORU” - 1599
- „JAK WAM SIĘ PODOBA” - 1600
- „WIECZÓR TRZECH KRÓLI” - 1601
- „HAMLET” - 1601
- „TROILUS I KRESSYDA” - 1602
- „WSZYSTKO DOBRE, CO SIĘ DOBRZE KOŃCZY” - 1602
- „MIARKA ZA MIARKĘ” - 1604
- „OTELLO” - 1604
- „MAKBET” - 1605
- „KROL LEAR” - 1605
- „ANTONIUSZ I KLEOPATRA” - 1606
- „KORIOLAN” - 1607
- „TYMON ATEŃCZYK” - 1608
- „PERYKLES” - 1608
- „CYMBELIN” - 1609
- „OPOWIEŚĆ ZIMOWA” - 1611
- „BURZA” - 1611
- „HENRYK VIII” - 1613

ZESPOŁ ARTYSTYCZNY TEATRU POWSZECHNEGO
W WARSZAWIE

DYREKTOR:

Tadeusz Kaźmierski

KIEROWNIK ARTYSTYCZNY:

Irena Babel

KIEROWNIK LITERACKI:

Zbigniew Krawczykowski

REŻYSERZY:

Irena Babel
Adam Hanuszkiewicz,
Jacek Szczęk

SCENOGRAFOWIE:

Zofia Wierchowicz
Krzysztof Pankiewicz

AKTORKI:

Zofia Ankwicz, Maria Garbowska, Zofia Grabowska, Izabella Hrebnička, Wanda Jarszewska, Stanisława Kawińska, Teofila Koronkiewicz, Zofia Kucówna, Janina Martini, Alicja Migulanka, Janina Nowicka, Maria Pawłowska, Janina Pollakówna, Zofia Rysiówna, Maria Seroczyńska, Wanda Szczyńska, Elżbieta Wiczorkowska.

AKTORZY:

Ryszard Barycz, Czesław Byszewski, Tadeusz Czechowski, Tadeusz Janczar, Stanisław Janowski, Kazimierz Janus, Adam Hanuszkiewicz, Edmund Karwański, Jan Kochanowicz, Bogdan Krzywicki, Juliusz Łuszczewski, Bohdan Łysakowski, Jan Mayzel, Leszek Ostrowski, Aleksander Piotrowski, Wojciech Rajewski, Stefan Rybarczyk, Stefan Rydel, Czesław Roszkowski, Mieczysław Serwiński, Ryszard Siódmiak, Andrzej Tomecki, Tadeusz Waczkowski, Józef Zejdowski.

SUFLERZY:

Maria Kępińska, Maria Różańska.

INSPICJENCI:

Aleksander Hlawaty, Stanisława Lineburg.

NAJBLIŻSZA PREMIERA

STANISŁAW STAMPF'L
NIE MA NIEZNANYCH WYSP

REŻYSERIA
JACEK SZCZĘK

SCENOGRAFIA
ZOFIA WIERCHOWICZ

W REPERTUARZE:

E. PISCATOR, A. NEUMANN, G. PROFER

WOJNA I POKÓJ
wg. LWA TOŁSTOJA

W. SZEKSPIR
HAMLET

F. ZABŁOCKI
FIRYK W ZAŁOTACH

ARYSTOFANES
GROMIWOJA
LIZYSTRATA

D. THOMAS
POD MLECZNYM LASEM

Cena 4.- zł

PRZED
NAPR
11-18
10-TEJ

KASA
DZIEN

DOJAZD
TRAMWAJA
25, 26, 30
SEM 101

WYDAWCA: PAŃSTWOWY
TEATR Powszechny
WARSZAWA
ZAMOJSKIEGO 20

Kierownik artystyczny
IRENA BABEL

Kierownik literacki
ZBIGNIEW KRAWCZYKOWSKI

Dyrektor teatru
TADEUSZ KAZMIERSKI

Za redakcję
ZBIGNIEW KRAWCZYKOWSKI

Opracowanie graficzne
KRZYSZTOF PANKIEWICZ

DSP zam. 7354/d. W. 37

